

KAP. 6.

Ummæli av stýrisskipanini

I Inngangur

Nevndin hefur kannað ymisk mál fyrir ítökiliga at meta um, hvussu stýrisskipanin hefur virkað. Í almenna orðaskiftinum er eisini ymiskt drigið fram. Tað er ikki einfalt at ummæla stýrisskipanina, sum hon er, út frá ítökiligum málum ella málsviðgerðum, men sumt tykist ganga aftur. Tað er greiða fatanin hjá nevdini, at týdningamesta brekið í núverandi stýrisskipanini er forfjónaða politiska ábyrgdin, at eingin politikari persónliga hefur ábyrgdina av umsitingini innan ávís øki, men at ábyrgdin verður spjadd út til hinar landsstýrismenninar og í nógvum førum til lögtingsnevndir, ella nevndir valdar við limum uttants av lögtinginum. Vantandi umsitingarliga ábyrgdin førir til:

1. Kanningar frammanundan politiskum avgerðum og eftirlitið aftaná verða forsømd.
2. Politiskar semjur koma ofta í staðin fyri sakliga og rætta málsviðgerð.
3. Formligu krøvini til lógararbeiðið verða forsømd.
4. Veik umsiting, tí politiska ábyrgdin fyri henni er forfjónað.
5. Rættartrygdin hjá borgarunum tilvildarlig.
6. Eftirlitið við inntøkum og útreiðslum hjá tí almenna er ov veikt.
7. Almennar politiskar avgerðir, av hægri fyriskipaðum slagi, verða forsømdar.

II Løgtingið

A. Løgtingið sum lóggávuvald

Starv løgtingsins eigur at verða lóggávuvald, t.e. at samtykkja løgtingslógir og tilmæli til rikislógir í Føroyum. Hesin stovnur er valdur beinleiðis av fólkinum og umboðar tey ymsu sjónarmiðini millum veljararnar, og hesin stovnur má tí sjálvsagt verða tann, sum ásetir tær almennu reglurnar, borgararnir hava at halda seg til.

Skal skil vera í landinum, er sjálvsagt neyðugt, at skipanin er soleiðis, at tað altíð fær avleiðingar fyri tann, sum setir til viks lóggávuna í Føroyum.

B. Løgtingið sum fyrisitingarvald

Øll fyrisiting, t.e. støðutakan til einstøk mál, sum ikki liggur hjá dómsvaldinum, eigur at fara fram eftir teim almennu reglunum, sum settar verða við løgtingslóg ella aðrari lóg.

Tann, sum fyrisitir, skal altíð seinni kunna standa rættarlíga til svars fyri, at lóggávan, sum fyrisitið verður eftir, er fylgd.

Tí ber ikki til, at løgtingið ella løgtingsnevnd hevur nakran fyrisitandi myndugleika. Løgtingsmenn standa bert til svars fyri veljaranum fyri sjónarmið síni og ikki rættarlíga fyri nøkrum øðrum í starvi sínum sum løgtingsmenn. Tað fær tí ongar rættarlígar avleiðingar, um teir seta til viks lóggávuna, tá ið teir fyrisita, og hetta ber ikki til. Trygd má altíð vera fyri, at fyrisitið verður samsvarandi lóggávuni, og at tað fær revsirættarlígar avleiðingar, um so ikki er.

Hóast hetta hevur løgtingið í dag, sí bls. 90, fyrisitandi vald.

Einki annað er tí at gera enn at leggja alt fyrisitandi vald løgtingsins til landsstýrið, sum so móttvegis lögtinginum hevur rættarlígu og politisku ábyrgdina fyri, at lóggávan her á landi verður hildin uppi.

III Landsstýrið

A. Valt av lögtinginum

Í verki er eingin vorðin lögmaður, valdur eftir at heimastýrið er stovnst, uttan at meiriluti av øllum tingmonnum hevur atkvøtt fyri hesum, hóast tað eftir umboðsvaldslógini § 4 er ein móguleiki fyri at velja ein lögmann, sum bert hevur ein minniluta aftan fyri seg, sí bls. 92. At lögtingið velur landsstýrið førir við sær, at samgongusamráðingarnar gerast sera drúgvur, og at hvør tingmaður vil hava síni seráhugamál í samgonguskjalið fyri at styðja valið av lögmanni. Tað førir við sær, at politikkurin, sum landsstýrið setir út í kortið, ikki verður av nóg høgum fyriskipaðum slagi, men í ov stóran mun fer út í smálutirnar.

Heppið er tað heldur ikki út frá valdsbýtislæru Montesquieus, at lögtingið velur landsstýrið. Velur lögtingið landsstýrið, hevur tað í veruleikanum ásett, hvør fyrisitingarpolitikkur skal rekast. Vald lögtingsins eigur at verða øvugt, tað eigur at kunna seta úr starvi fyrisitandi valdið, men ikki velja tað.

B. Ikki politiska ábyrgd mótvegis lögtinginum

Á okkara leiðum í vesturheiminum er tað ein vanligur liður í tí demokratisku samfelagsskipanini, at ráðharrar hava politiska ábyrgd mótvegis parlamentinum. Slík skipan er ikki í Føroyum, sí bls. 95, landsstýrið noyðist ikki frá, um tað fær meiriluta á lögtingi ímóti sær. Hetta ber ikki til. Ein og hvør, sum útinnir starv, skal vera greiðir yvir, at útinnir hann ikki starvið til lítar, so kann tað henda seg, at hann verður settur frá starvinum. – Alt annað vil føra til ein vanda fyri, at starvið ikki verður røkt av einslistum. Ein slík skipan gevur lögtinginum fult eftirlit við fyrisitingini.

C. Kollegiuskipan

1. Tá ið heimastýrið var stovnst

Í viðmerkingum til uppskot sítt til stýrisskipanarlóg og lóg um umboðsvald Føroya dagfest 23.12.1947 sigur Edw. Mitens táverandi skrivstovustjóri lögtingsins:⁹⁰

„... Mine motiver er, at der ikke skulde være Brug, til at begynde med i hvert Fald, for mere end et Styre med en fast politisk Embedsmand og 3 Medlemmer, der mødes f.eks. hver 14. Dag i ca. 3 Dage...“

Sostatt var arbeiðsbyrðan hjá landsstýrinum sera avmarkað. Málsøkini, sum yvirtikin vóru, vóru heldur ikki so arbeiðskrevjandi. M.a. tók landsstýrið sær ikki av skúlamálum, heilsumálum, almannamálum, postmálum, og almenna luttøkan í vinnulívinum var sera avmarkað.

Tá var kanska ikki av leið at hava eina kollegialskipan, har landstýrismenn fundaðust um málini sínámillum, við tað at embætismenninir vóru ein kanska tveir at leggja hvørjum landsstýrismanni lag á.

2. Í dag

Málsviðgerðin kemur í drag

Starvsbyrða landsstýrisins var rættuliga støðug frá 1948 til miðskeiðis í sjeytiárunum. 11. januar 1975 varð sett nýtt landstýri við 6 monnum, frammanundan høvdu bert verið 4. Á føroyskar hendur (sum § 9 yvirtøkur) komu so stutt eftir tey sera stóru málsøkini almannamál, skúlamál og heilsumál. Eisini fór landsstýrið í nógv størri mun enn frammanundan at leggja seg út í vinnulívið her á landi. Árin hereftir er málsmongdin bert vaksin, og talið á landsstýrismonnum hevur verið 6 onkuntíð 7 í landsstýrum aftaná.

Landsstýrið er enn eitt kollegiestýri, og ber hetta í sær, at máls-gongdin gerst sera seinfør, tá ið málini skulu fyrst viðgerast av fyrisingini og síðan skulu leggjast á landsstýrisfund til avgerðar í flestu førum. Málsrúgván á landsstýrisfundum gerst tí ovurstór og málsviðgerðin gongur tí seinni enn gott er.

Sum nevnt á bls.94 so kunnu ávísar avgerðir verða tiknar av landsstýrismanninum á málsøkinum, men nógv størsti parturin av málunum verður lagdur á landsstýrisfund.

⁹⁰. Løgtingsmál nr. 1/1948 á landsskjalasavninum.

Eyðfinnur Heinesen, cand. scient. pol. vísir á⁹¹ at

„...samlaða grønlenska landsstýrið avger um 5-10 mál um vikuna í miðal, meðan tað føroyska tilsvarandi hevur 60-70 mál at taka støðu til um vikuna. Restina av avgerðunum í Grønlandi verða tiknar av tí einstaka landsstýrismanninum ella embætisverkinum.“

Sostatt ber til at hava færri mál á landsstýrisfundi, hóast skipanin er kollegial. Kravið er tó, at ein greið delegering er samtykt og eitt kollegialt eftirlit er.

Kann elva til ósakligar avgerðir

Í óskrivaraðari lóggávu, sum hevur verið sligin fast við dómsvenju í hesi øld, er ásett, at ein og hvør fyrisitingarlig avgerð, sum tikin verður, skal fyri at verða lóglig, verða grundgivin sakliga. Hetta merkir, at ikki ein og hvør grundgeving kann nýtast. Grundgevingin skal sostatt vera ein, sum kemur málinum við, og sum er grundgivin í atlitum, sum vóru ein fyrirtreyt, tá ið lógin, sum avgerðin er tikin eftir, varð givin. Eitt nú skal fyrisitingin taka sær av áhugamálunum hjá tí almenna og ikki hjá tí fyrisitandi sjálvum, ikki taka atlit, sum eru málinum óviðkomandi, ella taka sær av flokspolitiskum áhugamálum.⁹²

Kollegieskipanin førir við sær, at vandi er fyri, at ósakligar avgerðir verða tiknar. Landsstýrisfundur er, og nógv mál eru fyri, og vandi gerst tá fyri, at mál verða tengd saman fyri at fáa tey samtykt, og gerðabýti verða gjørd fyri at fáa tey ígjøgnum. Grundgevingarnar, sum givnar verða alment, eru ofta ikki tær veruligu, og ofta verða tær als ikki nevndar.

Nógv dømi kunnu í verki vísast um ósakligar avgerðir, sum kollegiusskipanin hevur við sær.

Førir til, at heildarsjónarmið verða fjónað

Eyðfinnur Heinesen, cand. scient. pol. sigur um kollegiusskipanina:⁹³

„Skipanin førir harafturat til, at landsstýrismenn brúka alt ov nógv tíð til at taka avgerðir, og ov líta tíð til principiell mál og til at seta nýggj tiltøk í verk (politikerudformning). Eitt kent dømi í hesum sambandinum er, at tá tosað verður um skúlamál í Føroyum, røkkur tjakið ikki longur enn til at tosa um, hvar skúlin skal vera. Núverandi og fyrrverandi landsstýri

⁹¹. Fjølur nr.1/93: „Í stríð við grundlógina.“

⁹². Um sakligar grundir og valdsreingjan, sí Ole Krarup og Jørgen Mathiasen: Elementær Forvaltningsret, 3. udg. København 1976 bls 128 ff.

⁹³. Sí notu 91.

hava tí ongantið havt ein undirvísingarpolitikk, almannapolitikk o.s.fr. Á myndamáli kunnu landsstýrismenn kallast eldslökkjarar.

Teir hava dag og dagliga úr at gera við at slökkja størri og minni eldar (trupulleikar). Landsstýrismenn lata ikki við seg koma, fyrr enn okkurt er áfatt. Teir arbeiða passivt ístaðin fyri at verða aktivir og verða við til at skapa landsstýrisins politikk. Passivar loysnir eru ofta at líkna við marginalloysnir, sum kanska kunnu doyva tær beinleiðis orsøkirnar til trupulleikarnir (symptomini), men sjálvdan loysa tær óbeinleiðis orsakirnar.“

Hann hevur grein í sínum máli.

Ábyrgdin

Ábyrgdin, bæði tann politiska og tann rættarlíga, í einum kollegialum stýri er ógreið. Hvør hevur ábyrgdina, tann sum á fundi hevur atkvøtt fyri, ikki greitt atkvøðu ella atkvøtt ímóti. Ikki er heldur altíð greitt, hvør hevur atkvøtt hvat.

Skipanin gevur eisini eitt órímligt ábyrgdarbýti. Landsstýrismaður, sum hevur málsøki um hendi, kann verða settur til viks í stóðutakan síni á landsstýrisfundi og settur at útinna eina avgerð, hann ikki tekur undir við. Hvør hevur ábyrgd fyri hesum?

Eisini førir skipanin til, at ábyrgdin er alt ov strong, um hon veruliga skal áleggjast tí landsstýrismanni, sbr. løgtingslóg um ábyrgd landsstýrismanna § 4, sum á fundi tekur undir við eini avgerð, sum ikki liggur til málsøki hansara. Skal hann veruliga seta seg so gjølla inn í málið, sum slík ábyrgd leggur upp til, gerst málgongdin bert drúgvári enn í dag.

Verður so fyrisitingarlíga avgerðin tikin av landsstýrinum í kollegium saman við løgtingsnevnd, so er ábyrgdin fyri avgerðini so ógreið, at eingin veruliga hevur ábyrgd fyri henni, og úrslitið kann í førum eisini verða hareftir.

D. Embætismannaskipanin

1. Verklíga útbúgvingin

Heimastýrið í Føroyum er ungt, og ongantið hevur veruliga verið settur spurningur um, hvørji embætisfólk vit skulu hava, og hvussu tey skulu verða upplærd frá einum hægri fyriskipaðum sjónarmiði soleiðis, at tey hóska til tørvin, í føroyska samfelagnum. Tað vanlíga hevur verið, at ungir nýútbúnir lögfrøðingar og búskaparfrøðingar hava fingið starv í landsfyrisingini beint eftir lokið prógv. Á staðnum, teir eru settir, hevur

lítill og ongin verklig útbúgving verið, og teir eru at kalla frá fyrsta degi settir at arbeiða uttan leiðbeining.

Í øðrum londum, vit sammeta okkum við, kemur hetta ikki fyri. Í allari fyrisiting har er ein skipað verklig útbúgving av nýútbúnum kandidatunum, soleiðis at teir sum frálíður gerast ein sera hollur stuðul hjá embætisverkinum sum heild.

Ikki ber til at seta føroyingar inn í tær verkligu útbúgvingarskipanirnar, sum eru uttanlendis; tær eru ætlaðar størri fólkagrundarlagi og øðrum skipanum. – Eisini er vandi fyri, at um fólk hava verið so leingi uttanlendis, sum hesar skipanir krevja, so stóðast tey ikki longur her á landi.

Nevndin mælir til, at serlig føroysk verklig útbúgvingarskipan verður sett í verk. Nevndin hevur ikki nakað boð uppá, hvussu slík útbúgvingarskipan skal gerast og fremjast. Hetta hevur hon ikki fyrirtreytir og neyðugan serkunneika til. Mælt verður til, at landsstýrið umhugsar at seta nevnd við umboðum úr embætisverkinum hjá ríki og landi at koma við einum tilmæli um, hvussu ein verklig upplæring av nýútbúnum kandidatunum og eftirútbúgving av embætisfólki, sum eru í skipanini, kann fara fram.

2. Arbeiðsbýtið millum landsstýrismenn og embætismenn

Nevndin heldur at í dag er ov ógreitt í landsfyrisitingini, hvørji arbeiðsøki fyrisitingin sjálf avgreiðir, og hvørji arbeiðsøki landsstýrismaðurin avgreiðir, og mælir til at greitt verður sett upp á hvørji deild, hvør tekur sær av hvørjum. Eisini verða lutfalsliga ov fáar avgerðir tiknar av embætisverkinum. Hetta hevur samband eisini við kollegialskipanina: Tað kann verða torført hjá embætisverkinum sum hjá øðrum at finna fram til politisku ábyrgdina í einstakum málum.

Umráðandi er, har tað ber til, at avgerðarrætturin verður latin embætisverkinum, soleiðis at landsstýrismaðurin fær stundir at taka sær av prinsippiellum málum og at seta í verk nýggj tiltøk (áður nevnda „politikerudformning“).

Soleiðis er eingin orsök til, at landsstýrismaður tekur stóðu í málum, har lóggávan greitt setur upp eftir hvørjum treytum, fyrisitast skal. Hann má tó sjálvsagt føra eftirlit við hesi fyrisiting, tí hann ber politisku og rættarligu ábyrgdina.

E. Løgtingslógin um ábyrgd landsstýrismanna

Spurningurin er, hvussu rætt tað er, tá ið ásett er í § 11, stk. 2, í løgtingslóg nr. 102 frá 23.06.1992 um ábyrgd landsstýrismanna, at Føroya landfúti ger av, um ákæra skal reisast móti landsstýrismanni, tá ið hann fær áheitan um hetta frá lögtingi ella landsstýri.

Landfútaembætið hoyrir undir rikismyndugleikarnar, og tá ið lögtingið ella landsstýrið hava gjørt av at byrja eitt mál um brot á løgtingslógina um ábyrgd landsstýrismanna, so eigur málið at verða framt við rættin, og ásett má tá verða í lóggávuni, hvør er ákæri í málinum heimastýrisins vegna.

Tað tykist lógið, at ein myndugleiki, sum einki hevur at siga á hesum málsøki, landfútin, skal leggja seg út í, um brotsmál skal byrja. Málið má tá ganga sína gongd, og tá stendur tað til nevningatingið at gera av, um landsstýrismaðurin (ella helst fyrrverandi landsstýrismaðurin) er sekur.

IV Sorinskrivarin og landfútin

A. Sorinskrivarin

Nevndin hevur einki at viðmerkja til verandi rættargonguskipanina og heldur, at embætið við føroyskum sorinskrivara síðan 1977 hevur virkað væl, og at ógegnistrupulleikarnir (habilitetsproblemer) orsakað av, at sorinskrivarin er føroyingur, ikki hava verið størri enn, at teir hava verið til at liva við, at sett ístaðin fulltrúar og dómárar úr Danmark í teim førum, hetta hevur verið neyðugt.

Nevndin heldur, at arbeiðsbyrðan á hesum embæti hevur verið alt ov stór til manningina við teirri avleiðing, at avgreiðslutíðirnar hjá embætinum gerast longri enn gott er. Serliga er at undrast á, at manningin ikki er økt munandi, tá ið hugsað verður um, at inntøkan hjá embætinum av rættar- og arvagjöldum v.m. í 1992 í Føroyum var 10,0 mió. kr., meðan rakstrarútreiðslurnar vóru 7,6 mió. kr.

Tá ið galdandi rættargangslóg varð lögð fyri fólkatingið í 1987, segði táverandi løgmláráðharrin:⁹⁴

„Justitsministeriet vil endvidere tilstræbe, at det personale, der ansættes i retsvæsenet, så vidt muligt behersker såvel færøsk som dansk.“

Ov lítið er gjørt síðani fyri at bera so í bandi, at føroyskir lögfrøðingar verða settir í útbúgvingarstørv innan rættarkervið, soleiðis at tað um 10-15 ár eru skikkað evni tøk at søkja tey hægri størvini á sorinskrivara- og landfútaembætinum. Nevndin mælir til, at tikið verður upp samband við løgmláráðið at fáa gongd á hetta mál.

B. Landfútin

Stovnurin er í ákæruspurningum undir ríkisákæranum, sum er undir løgmláráðharranum.

Í verki er ríkisákærin í sínum avgerðum rættuliga óheftur av løgmláráðharranum, summi mál eru tó av slíkum politiskum slagi, at løgmláráðharrin kemur inn í myndina, og er hesin í starvi sínum politiskt og rættarlíga ábyrgdarhavandi móttvegis fólkatinginum.

Í felagsmálum er einki galið í hesum, stjórnin hevur evsta fyrisitandi vald, og fólkatingið evsta lóggávuveld í hesum málum, og evsti ábyrgd-

⁹⁴. Folketingstidende 1987-88 A spalta 1055

arhavandi í slíkum málum er tí løgmláráðharrin við ábyrgd mótvegis fólkinginum.

Í yvirtiknum málum er spurningurin, um ikki skipanin haltar. Evsta fyrisitandi valdið hevur landsstýrið í hesum málum, og lögtingið hevur evsta lóggávurætt. Skal rætt verða, má ákærvaldið hava sína ábyrgd ímóti evsta stovninum á hesum málsøki, landsstýrinum, sum so aftur hevur ábyrgdina mótvegis lögtinginum og ikki ímóti eini skipan, sum einki vald hevur á málsøkjunum, løgmláráðnum og fólkinginum. – Sum er, er rættarlíga og politiska ábyrgd landsstýrisins tó alt ov ógreið til, at landsstýrið kann taka hesa evstu ábyrgdina á seg.

Mælt verður til at umhugsa henda spurning gjøllari, tá ið nýggj stýrisskipanarlóg endaliga er samtykt, og tá ið rættargangslógin fyri Føroyar verður endurskoðað.

V Onnur viðurskipti

A. Um nevndir, stýri og ráð

Fyrst í hesi øldini var fyrisitingin av føroyskum viðurskiptum rættiliga nógv stýrd beinleiðis av donsku stjórnini úr Keypmannahavn við hjálp frá donsku embætismonnunum í Føroyum og løgtinginum.

Lítill og eingin serkunnleiki var á teim ymsu málsøkjunum, men av tí at torført var hjá donsku stjórnini at hava nakra hóming av, hvussu viðurskiptini vóru í Føroyum, tykist tað, sum at stjórnin hevur skipað fyri stovnseting av ymiskum ráðum og ymsum nevndum, sum í ávísam førum kundu mynda ein serkunnleika her á landi og í ávísam øðrum førum kundu mynda ein fyrisitandi myndugleika, sum umboðaði politisku stevurnar í Føroyum.

Nevnast kunnu sum dømi um slíkar nevndir:

- a) Við lov nr. 36 af 28.02.1908 for Færøerne om Foranstaltninger mod Smitsomme Sygdomme hos Husdyrene m.m. verður sett serlig nevnd at hava eftirlit við og seta í verk tiltøk viðvíkjandi smittandi sjúkum hjá husdýrum. Henda nevnd útinnir sitt yrki enn.

Nevndin er helst sett á stovn, tí at tá var eingin djóralækna-kunnleiki í Føroyum, og tí var neyðugt at seta leikmenn at taka sær av hesum uppgávum.

- b) Við lóg frá 1854 um stýri av skúla- og undirvísingarverkinum í Føroyum § 30 var sett ein skúlastjórn at útinna ymsar heimildir skúlanum viðvíkjandi í Føroyum. Skúlastjórnin var avtikin við lögtingslóg nr. 58 frá 02.10.1978 um skúlafyrisiting, men heldur fram í broyttum líki sum landsskúlaráð eftir hesi lóg.

Orsøkin til skúlastjórnina hevur helst verið tann, at ein bæði ynskti at seta saman ein leikmanna yrkiskunnleika á skúlaøkinum og at fáa umboðað politisku sjónarmiðini í skúlaskeiðinum her á landi.

- c) Sjúkrahússtýri vóru somuleiðis sett at standa fyri rakstrinum av sjúkrahúsverkinum. Hetta sbr. „reglement for sygehuset på Suderø“ frá 22.02.1904, „reglement for Klaksvig sygehus af 11.02.1912“ og „allerhøjest udfærdiget reglement af 3. februar 1857 for Færø Amts Hospital“. Sjúkrahússtýrini útinna framvegis sítt virksemi; í dag er heimildin lov nr. 621 af 22.12.1976 for Færøerne om sygehusvæsenet.

Grundgevingin fyri sjúkrahússtýrunum er upprunaliga helst hin sama sum fyri skúlastjórnina, at ein leikmanna yrkiskunnleiki og

politiskur fyrisitingarmyndugleiki í Føroyum tók sær av fyrisitingini av sjúkráhusunum.

Fleiri dømi kunnu helst nevast, t.d. jarðarráðið.

Tá ið fyrisitandi myndugleiki var stovnsettur við landsstýrinum í 1948, og so hvørt yrkiskunnleiki er komin á nærum øllum økjum í Føroyum, eru grundgevingarnar fyri hesum nevndum burtur.

Nevndirnar eru nú bert ein myndugleiki í kapping við landsstýrið og hava ikki sama ábyrgdargrundarlag sum landsstýrið móttvegis løgtinginum.

Somuleiðis virka nevndirnar sum ein myndugleiki í kapping við tann yrkiskunnleika, sum nú er her á landi á hesum málsøkjum.

Slík skipan ger politisku ábyrgdina ógreiða. Kostnaður stendst av henni, og heildarsjónarmið verða ikki í neyðugan mun tikin til eftirtektar.

Lítill ivi er tí um, at tað er sera óheppið, at nevndir hava fyrisitandi vald, uttan so at grundirnar fyri teimum eru av øðrum slagí enn politiskum. – Er grundgevingin politisk, so eigur valdið at vera hjá fyrisitandi politiska myndugleikanum, landsstýrinum, uttan so at serligur tørvur er á óheftum av landsstýrinum politiskum myndugleika. Í tí føri grundgevingin er av yrkisligum slagí, eigur nevndin ikki at verða virkandi, uttan so at veruligur tørvur er á slíkari nevnd afturat tí kunnleika, starvsfólk, sett undir landinum, hava.

B. Uttanríkismál, har føroyingar og danir hava hvør síni áhugamál

Tá ið føroysk og dansk sjónarmið lata seg sameina, eru ikki nógvir trupulleikar av hesum. Trupulleikarnir stinga seg upp, tá ið føroysk og dansk áhugamál eru ymisk, ella tá ið politiskur meiriluti í Danmark hevur aðra støðu enn løgtingið í Føroyum. Serliga trupult verður tað, um millumlandaavgerðir eru bindandi fyri heimastýrið og tí skulu setast í verk við løgtingssamtykt, um danska sendinevndin góðtekur ávísa avgerð.

Samstarvstrupulleikarnir í sambandi við at umsita og gagnnýta hval serliga í IWC er gott dømi um hetta.

Ein meiriluti í skipanar- og umhvørvisnevndini í Fólkatínginginum er móti at gagnnýta hval yvirhøvur. Hetta er ikki officiellur politikkur, men í praksis er politiskur meiriluti fyri hesum, og er hetta eisini vanliga støðan hjá danska umhvørvismálaráðnum. Danir góðkenna og verja

rættin hjá grønlendingum og feroyingum at gagnnýta hval og stuðla altíð grindahvali ítökiliga. Tá ið tað kemur til sjónarmið yvirhøvir viðvíkjandi rættinum at gagnnýta hval á burðardyggan og skilagóðan hátt, hevur danska stjórnin lyndi til at leypa upp í part við mest friðingarsinnaðu londini. Prinsippini hjá Danmark, sum í hesum føri er talsmaður fyri Føroyar og Grønland, eru tí ivingarsom, og Danmark velur sum oftast einki at siga, tá ið tað kemur til prinsipporðaskifti í IWC um rættin at gagnnýta hval. Eingin ivi er um, at í hesum føri eru føroysk grundsjónarmið illa vard í ríkisfelagsskapinum. Grundsjónarmiðið, at vit kunnu gagnnýta tilfeingið í havinum, er kanska fyrsti setningur í føroyskum sambandi við útheimin, meðan hann tykist at hava lítið at týða í Danmark. Støðan, at danska sendinevndin samtykkir eitt uppskot, men løgtingið síðani noktar at seta tað í verk fyri Føroyar, er enn ikki komin fyri.

Eitt annað dømi er samráðingarnar um ein handilssáttmála við EF 1989 til 1991. Uttanríkisráðið hevur ivaleyst meira serkunnleika og betri sambond við EF, enn heimastýrið hugsandi hevur. Danska samráðingarleiðslan hevur hinvegin tann trupulleika, at summi ynski hjá feroyingum ganga móti áhugamállum hjá danskari fiskivinnu. Danska fiskivinnan er kappingarneyti hjá tí føroysku, og tað kann ikki vera lætt at berjast fyri føroyskum ynskjum, tá ið tey ganga móti ynskjum hjá donsku vinnuni. Hetta sæst kanska av, at danska samráðingarleiðslan hevði hepn til at halda kravinum um fiskikvotur fyri tolllættar burtur frá sáttmálanum (serliga krav frá Spania), meðan tað hilnaðist verri at útvega feroyingum sømdir í samband við frían handil við ávísum vörum (har áhugamálini hjá donsku vinnuni eru at hava tollverju móti føroyskari kapping).

Innan fyri málsøki, sum hava týdning fyri Føroyar, har Danmark hevur latið EF samráðingarrættin, ella rætturin er blandaður, er tað rættiliga greitt, at danskir ríkismyndugleikar eru meira bundnir at EF sjónarmiðum enn føroyskum. Eru hetta serliga týdningarmikil mál fyri Føroyar, er tó móguleiki, at føroysk sjónarmið fáa sømdir. Verri er tá ið føroysk sjónarmið í høvuðsheitum eru øðrvísi enn EF-sjónarmið, men tá ið hetta ikki vísir seg í beinleiðis ítökiligum ásetingum.